

הַלְבוֹת פֶּסַח סִימָן תֵּלֶר תֵּלֶה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק טז]

אָפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁל יְתוּמִים חֵיב לְבָדֵק וּלְבַטֵּל⁽¹⁰⁾.

10) וכפי שכתב השו"ע (ח"מ סי' רצ סט"ו), שאפוטרופוס של יתומים חייב לעשות להם בממונם כל מצות עשה שיש לה קצבה ממונית, בין שהיא מדברי תורה ובין שהיא מדברי סופרים.

[משנ"ב שם]

וְאִם עָבַר וְלֹא בִּעַר וְלֹא בִּטֵּל וְעָבַר עָלָיו הִפְסַח⁽¹¹⁾.

11) כלומר, ולא מכר את החמץ, כן כתבו החק יעקב (ס"ק טו) והחיי אדם (כלל קיט סכ"ה) שציין השער הציון (ס"ק כד) [שאם מכר את החמץ היתומים לא ניוקו מכך שלא ביער וביטל].

[משנ"ב שם]

בֵּינָן שֶׁאֵינוֹ חֵיב אֲלָא בְּפִשְׁעֵהָ⁽¹²⁾.

12) ולקמן לגבי מי שהופקד אצלו חמץ, שכתב השו"ע (סי' תמג סי"ב) שהנפקד חייב למכור, כתב המשנ"ב שם (ס"ק יב) שנחלקו אחרונים אם נחשב הוא כפושע אם לא מכרו, וצידד כדעת הסוברים שאין זו פשיעה.

[משנ"ב שם]

פְּרִי-מִגְדִּים, וְעֵץ שֶׁשָּׁם עוֹד מֵה שֶׁקָּתַב בְּזוֹהָ⁽¹³⁾.

13) שם כתב (א"א ס"ק ט), שכיון שאם אין לקטן אפוטרופוס אפשר שאין החמץ נאסר משום 'חמץ שעבר עליו הפסח', לפיכך אפוטרופוס ששכח למכור חמץ של יתום והגיעה השעה השישית, יסלק את אחריותו מהחמץ, ובכך יהיה החמץ מותר לאחר הפסח.

[משנ"ב ס"ק יט]

מִכָּל מְקוֹם הַבְּטוּל טוֹב יוֹתֵר שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּעֶצְמָה קִלְשׁוֹן שֶׁמִּבְּיָנָהָ⁽¹⁴⁾.

14) משמע מלשון שמעיקר הדין יכולה היא לבטל על ידי שליח, ואף על פי שהביטול אינו אלא דיבור ו'מילי לא מימסרין לשליח' [כלומר, שליח לדבר הנעשה על ידי דיבור אינו יכול למנות שליח אחר לעשותו], כתב בשו"ת יהודה יעלה (או"ח סי' קכא) שכיון שהביטול מוציא את החמץ מרשות הבעלים, אין זה נחשב 'מילי' אלא מעשה. באופן אחר כתב שם, שהטעם שאשה יכולה לבטל את חמצו של בעלה, אינו משום שאומדים אנו שהוא ממנה אותה לשליח על הביטול, אלא משום שאשתו כגופו, וממילא יכולה היא למנות שליח על הביטול, כשם שהבעל עצמו יכול למנות שליח לכך.

סימן תלה

דִּין מִי שֶׁלֹּא בָּדֵק בְּלֵיל י"ד

[משנ"ב ס"ק ב]

וְלֹאֲחֵר שֶׁנֶּזְכָּר מִחֵיב לְבָדֵק תִּכְּרָ⁽¹⁾, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח עוֹד הַפֶּעַם⁽²⁾.

1) ולענין עשיית מלאכה, אכילה או לימוד, שאסר השו"ע לעיל (סי' תלא סי"ב) לעשותם קודם שיבדוק את החמץ, כתב המשנ"ב שם (ס"ק ה) שהוא הדין כשלא בדק בלילה ונזכר ביום שלא בדק, שעליו לבדוק מיד, ואסור לעשות דברים אלו קודם שיבדוק, ואם נזכר קודם תפילת שחרית, כתב הבן איש חי (שנה ראשונה פ' צו אות ג) שיתפלל ולאחר מכן יבדוק.

2) אמנם, לעיל (סי' תלג ס"ק ה) כתב על פי הגמרא (פסחים ד, א) בטעם הדבר שמי שלא בדק בלילה ובודק ביום, שיקדים לבדוק בבוקר, שהוא משום שזרזים מקדימים למצוות (הערת השונה הלכות ס"א).

[משנ"ב ס"ק ג]

אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁרְפוֹ בְּיוֹם-טוֹב⁽³⁾, מִכָּל מְקוֹם יוֹכֵל לְקַפּוֹת עָלָיו קְלִי עֵד מוֹצָאֵי יוֹם-טוֹב, כְּדוֹלֵקֵין בְּסִימָן תְּמוֹ⁽⁴⁾. וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְסוֹבְרִין דְּבִיּוֹם-טוֹב לֹא יְבָדֵק, רַק בְּתוֹלָיו שֶׁל מוֹעֵד⁽⁵⁾ וְכוּ', דָּאֵם לֹא בִּטֵּל חֲמִצּוֹ קִדְּם הִפְסַח, אֶפְשָׁר שֶׁיְבָדֵק אֶף בְּיוֹם-טוֹב⁽⁶⁾.

3) ובטעם האיסור כתב לקמן (סי' תמו ס"ק ו), שמאחר שהבערה זו אינה לצורך היום, לא הותרה ביום טוב.

4) ולטלטל את החמץ ביום טוב מחוץ לרשותו, כתב הרמ"א לקמן (שם ס"א) שאסור, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק ה) שהוא משום שהחמץ נחשב כמקצה, כיון שהוא אסור באכילה ובהנאה. עוד כתב שם (ס"ק ד), שאם היה החמץ מותר בטלטול, לא היה די בכפיית כלי, אלא היה צריך להוציא את החמץ מרשותו.

ובבדיקת חמץ ביום טוב שלא הותר אלא לכפות עליו את הכלי, כתב המגן האלף (ס"ק ב) שאינו מברך על בדיקה זו, שכיון שאינו מבערו, אי אפשר לברך ברכת 'על ביעור'. ומה שבבדיקת חמץ בליל ארבעה עשר מברך 'על ביעור' אף שאינו מבער בזמן זה, היינו משום שעדיין לא הגיע זמן הביעור, אם כן הבדיקה יכולה להיחשב כתחילת מעשה הביעור, ולכן אפשר לברך עליה ברכת 'על ביעור', מה שאין כן ביום טוב שכבר הגיע זמן הביעור, כשבדק חמץ וכופה עליו את הכלי אינו יכול להיחשב כתחילת הביעור, ולכך יברך בחול המועד בשעה שמבער.

5) ואפילו לדעת הסוברים שבאופן שלא ביטל את החמץ מותר לשורפו [כמובא בשעה"צ (ס"ק ו)], כתב הב"ח שהיינו דוקא לגבי חמץ הידוע, שעובר בשהייתו על איסור 'בל יראה', מה שאין כן לגבי חמץ שאינו ידוע, אין עוברים עליו משום איסור 'בל יראה', ולכן אין חייב לבדוק אחריו.

6) וביאר הפר"ח שם, שדבריו הם כפי מה שהוכיח לעיל (סי' תלא ס"ק א) שלא כדברי הב"ח (ה"ל), אלא גם על חמץ שאינו ידוע עוברים מן התורה ב'בל יראה', ולכן יש לבדוק אחריו כדי לבערו. ואם נזכר בשבת שבתוך הפסח שלא בדק, כתב השו"ע הרב (ס"א) שאין לבדוק, שהרי הבדיקה צריכה להיות לאור הנר [כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תלג ס"א)], ובשבת אסור לטלטל את הנר.

[משנ"ב שם]

דָּאִין אֲנִים מוֹרִישׁ אֶסְנוֹא לְבָרָה⁽⁷⁾, וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְסוֹבְרִין דְּבָקֵל גִּנְיָ מִחֵיבִין הַיּוֹרְשִׁין לְבָדֵק וּלְבַעֵר⁽⁸⁾.

7) ולכן אף אין החמץ נאסר לאחר הפסח, שהרי היורשים לא היו מחייבים לבערו, ואין חל עליו דין חמץ שעבר עליו הפסח. ובאופן שבעל החמץ מת לאחר זמן האיסור מן התורה, כגון בערב הפסח לאחר חצות, או בימי הפסח, כתב בשו"ת נדע ביהודה (או"ח מהד"ק סי' ב) שהחמץ מותר בהנאה לאחר הפסח, שאף על פי שהיה חייב לבערו ולא ביער, מ"מ אין החמץ נאסר מחמתו, משום שהקנס חל במוצאי הפסח, וכיון שמת קודם לכן לא חל עליו הקנס, וגם על הבנים אינו חל, כיון שהם לא חטאו.

מאידך, החזו"א (או"ח סי' קיח ס"ק ד) כתב שבאופן שמת בימי הפסח, נאסר החמץ בהנאה מחמתו, כיון שהיה מחייב שעה אחת לבערו. וכתב השו"ת הלכות (סי' תמו ס"ו), שמדברי המשנ"ב (שם ס"ק ב) שהתיר חמצו של גר שמת קודם הפסח, משמע כדעת החזו"א, שבאופן שבעל החמץ היה חי שעה אחת בימי הפסח, נאסר חמצו בהנאה.

וגם באופן שבעל החמץ מת בערב הפסח לאחר חצות, צידד החזו"א (שם) שהחמץ נאסר בהנאה לאחר הפסח, שאף על פי

מילואים הלכות פסח סימן תלב תלג המשך מעמוד קודם

סימן תלג

דיני בדיקת החמץ

[משנ"ב ס"ק א]

לאור הג' וכו', שצ"ל דה יוכל לבדק גם בחורין וסדקין⁽²⁾.

(1) ולענין אם מותר לבדוק לאור פנס חשמלי, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תלא ס"ק ג).

(2) משמע שמעלת הבדיקה בנר היא בשביל בדיקת החורים והסדקים. ומקומות שאפשר לבדוקם היטב על ידי מישוש היד או

כיבוד במטאטא וכדו', כתב הא"א (בוטשאטש סי' תלד ס"א, ובדעת תורה ס"ב בשמו) שאין מצוה לבדוק בנר דוקא [אולם כתב, שלאחר שבדק באופן זה יבדוק בנר 'בהעברה בעלמא'], וכן כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ה דבר הלכה אות ג), וכן דעת הגר"ש אלישיב (הערות פסחים ח, ב ושבות יצחק פסח פ"ד אות ב). מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פ"ד ס"ק א עמ' פא) שאף במקומות אלו אין די בכיבוד ומישוש, אלא יש לבדוקם לאור הנר או לאור החמה. וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק מח) לענין בדיקת הכיסים.

הלכות פסח סימן תלד תלה

המשך מעמוד ז

לבדוק את החמץ בערב יום טוב ומוכר רק ביום טוב שני, יתחייב בודאי לבדוק אחריו.

[משנ"ב ס"ק ז]

יבדק לאחור הפסח⁽¹⁾.

(1) הוזמן הראוי לבדיקה זו, כתב המגן האלק (ס"ק ג) שלכתחילה יבדוק בליל מוצאי החג, אולם אם לא בדק בלילה, יבדוק ביום, ולא ישהה את האיסור אצלו עד הלילה הבא.

ואף לענין קדירות שהשתמש בהם חמץ בימות השנה, שכתב השריע לקמן (סי' תנא ס"א) שצריך קודם הפסח לשפשפן היטב כדי שלא יהיה חמץ ניכר בהם, כתב המשגיב שם (ס"ק ה) שאם לא שיפשפן קודם הפסח, ישפשפן בימות הפסח, ואם לא שיפשפן בימות הפסח, ישפשפן לאחר הפסח, כדיק המבואר (כאן) לענין מי שלא בדק חמצו קודם הפסח.

[שעה"צ ס"ק ט]

צריך עיין אם מקרי להנליך נר בשביל זה ביום⁽¹²⁾, אפילו היכא שלא בשל⁽¹³⁾. (12) מה שהזכיר בלשוננו 'ביום', משום שבליילה יוכל לקחת את הנר שהולק למאור.

(13) בביאור הספק כתב בספר שער זבולין (ח"ז א"ח סי' קז אות ט), שכיון שאין המצוה נעשית בגוף הנר, אלא שעל ידי הנר מקיים את מצות הבדיקה, יתכן שדבר זה אינו נכלל בהיתר של 'מתוך שהותרה לצורך הותרה גם שלא לצורך'. וראה משנ"ב לקמן (סי' תקיד ס"ק ל), ומה שכתבנו שם.

שרין חמץ שעבר עליו הפסח הוא קנס מדרבנן, ואפשר לסמוך בזה על הראשונים שפסקו כדעת רבי שמעון (פסחים כח, ב) שאין חמץ נאסר בשהייה מן התורה קודם הפסח, ואם כן החמץ אינו נאסר לאחר הפסח מחמת המת, מ"מ נאסר הוא מחמת היורשים, שהרי לדעה זו של הראשונים החמץ עדיין אינו אסור בהנאה, ויש בו דין ירושה.

(8) וטעם הדבר התבאר בדבריהם (א"ר ס"ק ב, וש"ע הרב ק"א ס"ק ב), שסברו שהלכה אדם מוריש לבניו דבר האסור בהנאה.

[שעה"צ ס"ק ו]

אכל בלא בשלו יוכל לטלטלו ולבצרו⁽⁹⁾ וכו', אין לו לטלטלו⁽¹⁰⁾.

(9) ובטעם הדבר כתב המשגיב שם (ס"ק ו), שאיסור 'טלטול' שהוא מדרבנן נדחה מפני איסור 'בל יראה' שהוא מן התורה. ובטעם דעת המתירים גם לשרוף את החמץ, כתב שם שמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה גם שלא לצורך, כגון זה שהוא צורך היום קצת.

(10) ואף לדעת אלו, מי שמצא חמץ ביום טוב שני, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תמו ס"ק ח) שאם לא ביטל את החמץ וניש בו שיעור כוית, שעובר עליו לכל הדעות באיסור 'בל יראה', יש לסמוך על דעת השו"ע שם (סי' שיום טוב שני דינו כחול המועד לענין שאינו כופה כלי על החמץ, אלא מטלטלו ומשליכו לים או לבית הכסא, שהרי אף ביום טוב ראשון לדעת רוב הראשונים מותר לעשות כך. ולפי זה, אם שכח

הלכות פסח סימן תלו

המשך מעמוד ט

השתמש בחמץ בחרד, מ"מ יבדוק בלא ברכה. והוסיף, שחייבים בחורי הישיבה לבדוק גם את שאר המקומות שבהם הם משתמשים, כגון חדר המדרגות והמעבר לחדרים. ובאופן שאין הבחורים בודקים את חדרם, הורה הגר"נ קרליץ (שם) שמוטל על הנהלת הישיבה לבדוק את החמץ בחדרי הישיבה.

מאידך, דעת הגר"א"ל שטיינמן (קונטרס ימי הפסח עמ' קפט), שכיון שאין לבחורי הישיבה זכות וקנין בחוריהם, והנהלת הישיבה יכולה לסלקם מהם, אין להם לברך על בדיקת חדריהם.

(3) ומי שהפקיד את מפתח ביתו אצל אדם אחר, כתב הב"י (כאן) בשם התוס' (פסחים ד, ד"ה אם) שאף לדעה זו אין הנפקד חייב בבדיקת הבית, ורק השוכר חייב בכך, כיון שרוצה להחזיק בבית ולקנותו.

שבפנימית הישיבה כדי לבדוק, ראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל (סי' תלו ס"א ולא יברך).

ודעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' ח), שאף על פי שמעיקר הדין יכול בחור ישיבה לברך על בדיקת חדרו, ואף אם לא יהיה שם בימי הפסח [שהרי עדיף הוא משמש בית הכנסת, שלגביו כתב המשגיב לעיל (סי' תלג ס"ק מג) שיכול לברך על בדיקת בית הכנסת], מ"מ למעשה ישמע את הברכה מאביו בביתו ועיזור קצת בבדיקת הבית, ולאחר מכן ילך לישיבה לבדוק את חדרו (והוסיף, שההליכה עצמה אינה נחשבת הפסק).

ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם), שרק באופן שהבחור דר בחדרו שבישיבה בימי הפסח מוטל עליו לבדוק את חדרו בברכה, אבל כשאינו דר בישיבה בימי הפסח, אף על פי שחייב לבדוק את חדרו מחמץ [ואפילו באופן שלא היה החמץ שלו, כיון שעל כל פנים

בריי"ן. (יז) אַם אַין האַיז בביטו יבטל במקום שְהוא, (יח) ואם (D) (D) אינו עושה כן, טוב
(יט) *שתבטל אשתו:

תלה דין מי שלא בִּדֵּק בַּלַּיִל י"ד, ובו סְעִיף אֶחָד:

א מִשְׁנָה פְּסָתִים
וּכְפָרוֹשׁ הַתּוֹסְפוֹת,
וְבֵן פְּסָקוֹ הָרִי"ף
וְהַרְמָב"ם

א. לא בְּדֶק בְּלִיל י"ד, יְבֵדֶק (ב) בְּאִיזוֹ שָׁעָה שְׁתִּיזְכֹּר מֵהַיּוֹם. לֹא בְּדֶק כָּל יוֹם י"ד,
(א) בְּקִיּוֹם י"ד, יְבֵדֶק (ב) בְּאִיזוֹ שָׁעָה שְׁתִּיזְכֹּר מֵהַיּוֹם. לֹא בְּדֶק כָּל יוֹם י"ד,
(א) בְּקִיּוֹם י"ד, יְבֵדֶק (ב) בְּאִיזוֹ שָׁעָה שְׁתִּיזְכֹּר מֵהַיּוֹם. לֹא בְּדֶק כָּל יוֹם י"ד,

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

אינו עבדתי. וצוה ה"ל"ט סימן טו שפסקא בקבול ע"י שליח, ובמור וקציצת המזבוב האדמוני של שמוע וירפא משליח הרמב"ם ובמחבר"ם כ"בא ש"ס הרמב"ם פ"א לקט"ו שפירא שפירא דגבי חמץ בשול ע"י שליח, כיון דאני בשולו כיון בבלי חמץ, אם בביתו ובמחנה, וזאת הוא, לא וצ"ג דשלא מדעתו אינו מקבל מ"מ ע"י שליחו ומדעתו כ"כ, וצ"כ פ"מ פתחיה: מי שקבל לו חמץ בדרך וקצוץ וקצוץ שניה שם בשולו, לא אסרינן קנה ידו כו', וצ"ש עוד מחבר"ם בשם הרמב"ם דאשתי קצוץ וקצוץ שם לאכל משלו ממכריו איש של חמץ וכלל ומשול נפי שליח, ודקאן להם

מי שלא בִּדֵּק חֶמֶץ קֹדֶם זְמַן אֲסוּרוֹ וּמַת, אֵין הַיּוֹרְשִׁים מְבָרְכִין עַל הַבְּדִיקָה וּבַעוּר

בְּאֹר הַלֵּכָה

וגם המשלם צריך לבטל זה אינו מועיל, וצנן שם עוד מה שכתב בזה.
אשר ידע קצאתי שגם הגדול מקפיק על דברי המגן-אברהם ומסקמא בכתו
גם על הבטול. ומכל מקום נראה דכל זה אם נטע בדרך וקשה שלח צדק
לשטת על המלך חצונו, כד שראה בביתו ומקבל שאלו לאסר לבוא צדק
לבטל עצמו, אם לא שצדקה בראיה על הבטול בס' י:ן. שכתב אשמו. עין

שָׁלוֹ, דְּלִמָּאן נִקְנָסָה? [פְּרִימִיגְדִים, וְעֵין שָׁם עוֹד מֵה שְׁתַּבַּח בְּ(134)]:
וּשְׁתַּבַּחְנוּ מִקֶּדֶם דִּישׁ מִחְמִירִין דְּלֹא מִהְיֵי שְׁלִיחַ לְבַטֵּל, נִכּוֹן שִׁיבְטֵל
בְּטוֹל: (יח) וְאִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה כֵן. לְבִאֲרוֹהָ מִנָּה דִּיעָה הָאִשָּׁה שָׂאִין
וְאִם לֹבֵן חִישִׁין שָׂמָּה יִשְׁכַּח, לִכּוֹן טוֹב שְׁתַּבְּטֵל אִשְׁתּוֹ אִף שֶׁלֹּא צִיָּה
וּמִפְּקֵל מִקָּם אֵין פְּדֹאִי לְכַתְּחִלָּה לְסַמֵּךְ לְגִמְרֵי עַל בְּטוֹל אִשְׁתּוֹ בִּינָן
וְתֹאמְרוּ (קל) כִּפְּתִימָא דְּאִיבָא בְּרִשּׁוֹת בְּעִלֵּי דִינְדֵּעַ בַּה' וְכוּ', וְאִם
אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּעִצְמָה לְבָדֵק מִנְהָתָה שְׁלִיחַ לְבָדֵק דְּחִרְיָה מִחְמִין,
שָׂאִף לְהַבְּטֵל בְּעִצְמוֹ וּמִפְּקֵסִים עַל מְנוּי הַשְׁלִיחוֹת עַל הַבְּטוֹל,
שְׁלָה, תוֹכֵל לְבַטֵּל בְּעִצְמָה אוֹ לְעִשּׂוֹת שְׁלִיחַ, וְכֵן ל' לְגַבֵּי אִישׁ:

א (א) **ביום י"ד**. ואחר הפרקיה (6) ובשל אם צדין לא הגיע שעה ששית, דאחר-כך אין בינו לבשלו, ובדלעיל בסימן תלר, וכן
 פרקיה ובעור לבר: (ב) **באיה שעה שצור מהיום**. ולאחר שנוצר מחיב (3) לבדק תכף, שמה ישבח עוד הפעם: (ג) **לבדק**
בתוך הפסח. ואפלו (4) כבר בשל. ואפלו ביום-טוב עצמו (7) בודק, אף-על-פי שאינו יכול לשופר ביום-טוב, מקל מקום יוכל
 לכפות עליו כלי עד מוצאי יום-טוב, בלוקמן בסימן תמו"ו. (8) ויש חולקין וסוכרין דביום-טוב לא יבדק, רק בחלו של מוצאי. והפרי חדש
 הקריע, דאם לא בשל חצו קדם הפסח, (9) אפשר שיבדק אף ביום-טוב, ואם כבר בשל, בודאי לא יבדק רק בחל-המועד. מי שלא בדק
 קדם זמן אסור ומת, (10) אם כונו הירושים לזכות בהתמזג עליו הפסח, אף אם לא בננו לזכות אין צריכין לבדק ולבשר, וכל
 ואם לא עשו בן ובער הפסח, אסור בדין תמזג שבער עליו הפסח, אף אם לא בננו לזכות אין צריכין לבדק ואם לא ששומשמשין
 באותו חדר, דאז בכל גווי צריכין לבשר משום דלמא אתי למיכל מזה, דאין אדם מוריש אפילו לבשרו. (11) ויש חולקין וסוכרין וכל
 גווי מחיבין הירושין לבדק ויבער: (ד) **יבדק לאחר הפסח**. וכל הבדיקות צריך להיות (ט) בנר ובחורין ובסדקין, ואפלו כשבודק ביום:

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

(כז) חק־עֶבֶק וְיִמְיָאֲדָם: (כח) דְּרָג־הַמֵּיִם: (כט) וְגַם לִפִּי מֶה דְּנִקְטִינָן דְּבִדְאִוְרָאֵי לֹא אִמְרִינָן חֻזָּה שְׁלִיט עוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתוֹ, בְּנֹדָי: יִהְיֶה לְבַשְׁל בְּקִסְוֹ שֶׁהוּא, דִּבְרִין שֵׁינִי בְּבִיתוֹ וְאֵינִי יָכוֹל לִקְצֵם בְּדִיקָה וְכִסְוִי יֵשׁ עָלַי מִצּוֹת עֲשֵׂה דִּימְשִׁבְתִּי, וְשָׁמָּה לִּי יִשְׁעֵה הַשְּׁלִיט שְׁלִיחוֹתוֹ: (ל) מִגֵּן אֲבָרְקָם וְשִׂמָּה: (לא) דְּרָג־הַמֵּיִם: (לב) עַן בִּאֵד הַלָּה: (לג) רַב־מֵיִם: (לד) אִפְלוּ אִם נִשְׂרָ לֵאמֹר שֶׁבְּכֵר הִגִּיעַ שָׁמָּה לְשִׁיטָה וְתֹאסֵר בְּהִנָּה אִפְלוּ הֵם הִכִּי מִחֻבֵּב לְבָדֵךְ, וְלֹא גִזְרִין שֶׁמָּה בִּיאֹד לֵאמֹר הַמִּסְמֵן, (לה) שֶׁהוּא עֲצָמוֹ חֲדָה לְבָדֵךְ אֲחֵרִי וְלִכְשׁוֹ לֹא תִּשְׁתַּיֵּן לָהּ וְנִקְרָא תַּחֲתֵיכֶם, וְדִלָּא כִּרְבִּי יִהְיֶהוּ, וְדִלָּא כִּנְתַּת הַמַּחֲבֵר שֶׁמָּה בְּשִׁתָּה בְּאִיזָה שָׁעָה שִׁיזְכֹּר מֵהֵימֵן: (לו) אֵל דָּא אֵינִי עוֹבֵר בְּכָל יִצְחָא אִפְלוּ אִם יֵשׁ חִמְץ בְּבִיתוֹ, מִכָּל מְקוֹם גִּזְרִין דְּלִמָּא אֲחִי לְמִיכָל מִפֶּה בְּשִׁתָּהוּ בִּאֲקָרָי [מֵ"א וְשִׂמָּה]: (לז) מִגֵּן אֲבָרְקָם וְשִׂמָּה חֲקִי־עֶבֶק: (ס) בִּיחָ, וְאֵלֶּיָּה רֵבָה הַסֵּמִים לְדַעְתָּה וְכֵתֵב שָׁפָן מֵצֵא בְּסִפֵּר אֲסִרְכָּל בְּחִיבַת־יָד: וְהֵיחָ דָּרֵב אֲחֵרוֹנִים הַעֲתִיקוּ בְּדַעַת הָאֵל וְהִסְתַּגֵּן אֲבָרְקָם שֶׁהִיא מִשְׁמַעְמֵת הַתּוֹסֶפֶת וְהַסֵּמִי דָּא בְּיוֹם טוֹב עֲצָמוֹ בּוֹדֵק וְכוּן נִרְאֶה לְאִוְרָה מִשְׁפָּטִישׁוֹת אֵלֶּיָּה הִרְ"ץ וְהִזְחָ"ל: עַן שֵׁם, מִכָּל מְקוֹם מֵצִיאֵי חֵטִי רִאשׁוֹנִים דְּקִבְּרֵי הַסֵּמִי דְּיוֹס־טוֹב עֲצָמוֹ אֵל יִבְרָק, וְהֵי הֵמָּה הִרְ"ץ גִּיְתָת בְּסִפֵּרוֹ מִשְׁרָם שְׁעִרָם וְהִזְחָ"ל שֶׁפָּסִחִים וְרִבְנֵי מִנְחֹל בְּפִרוּשׁוֹ עַל הַרְבֵּבִים וְהַסֵּמִי: (לא) הֵינִי דְּחִלִּי בְּפִלְגָתָהּ הַפּוֹסֵסִים לְקַטֵּן בְּסִימָן תָּמוּ אִם הֵא דְּאִמְרִינָן: הַמוֹצֵא חִמְץ בְּיוֹם טוֹב פּוֹסֵה עָלָיו כִּי דִּזְקָא וְלֹא יִשְׁלֹטֶנָּה, מִדֵּי רַק בְּכִשְׁלוֹ, אֲכָל בִּלָּא בְּשִׁלּוֹ יִכּוֹל לִטְלֹלָה וְלִכְשׁוֹ⁽¹⁾, מִמִּילָא בְּעִנְיָנֵהוּ בִּילָא בְּשִׁלּוֹ יְבִדֵּק אִפְלוּ בְּיוֹם טוֹב, וְהַפּוֹסֵסִים דְּקִבְּרֵי דְּאִפְלוּ בִּילָא בְּשִׁלּוֹ אִל יִשְׁלֹטֶנָּה, הִכִּי נִמֵּי בְּכָל גִּזְרֵי אֵין לוֹ לִטְלֹלָה⁽²⁾, עַן שֵׁם בְּפִיר חֻשׁ: (ל) חֲקִי־עֶבֶק וְיִמְיָאֲדָם: (מ) עַן אֵלֶּיָּה רֵבָה הַסֵּמִי דְּרִגְרִין תַּגְרִין: (נ) אֲחֵרוֹנִים, אֲכָן אִם בּוֹדֵק בְּיוֹם טוֹב, אִפְלוּ לְדַעַת מִסְמִרִין צִרְיָ עֵין אִם מִסֵּר לְהַדְלִיק גַּר בְּשִׁבְלֵי יָהּ בְּיוֹם⁽³⁾ אִפְלוּ הִיכָּא שְׁלֵא בְּשִׁלָּה⁽⁴⁾, וְעַלִּינָן מִסֵּר לְדַחֲלוֹת הַבְּדִיקָה עַל חֵלְה־מַעֲרֵב:

ב טור, וכן כתב
הרמב"ם

א מיקרא רב א מהפגש מבישה לים או יוצא בשמך (א) ואינו מביח (ב) בביתו מי שבידו, (ב) תוך שלשים יום (ג) (א) *זקוק לבדק (ד) *ולא יברך אז 'על בעור חמץ' (כל בו), קדם שלשים יום (ה) אין פסחים

ג] לא יִקְרָה. עבד'הי. וְעָנַן בְּשֵׁרָא אֶפְרַיִם סִימָן ד' (בַּהֲגָ"ה) שֵׁם דְּבִרְיָה הַמְסוּפָה בְּפִסְתִּים ד' י' וְהָאֵל בְּדֹק בְּתוֹךְ הַמּוֹדֵעַ כִּי וּבִקְשָׁא שֵׁם מִישׁ ע"ז הָאֵל בְּכַל אֵלֶיהָ בָּרָה וְכִי הַמְּכַבֵּר ש"א. וְעָנַן בְּשֵׁרָא הַגִּמְלָה הַגִּמְלָה וְרִשְׁתִּיבָא וְכִי הַמְּכַבֵּר ש"א דִּלְסִימָן דִּלְ ע"ז.

(ח) **בְּבִיתוֹ**. אָמַל אִם נִמְצְאוּ מִי שֶׁיִּשְׁקְרוּ אִצִּי לְבָדֶק, וְיִשְׁלְחוּ שָׁל אֶדָם כְּמוֹתוֹ, חַי שְׂטֵם אֲחֻלוּתִים, דְּלֹא בִפְנֵי, עַל סִים תְּלִיד: (3) זְקוּק לְבָדֶק. בְּלִילָה שֶׁנֶּפֶץ וְצִיאוֹ לְאוֹר הַנֶּר. וְאִם שָׁכַח לְבָדֶק בְּלִילָה יִבְדֵּק בִּיּוֹם. וְכַתֵּב הַשִּׁי"ד דָּאז א"צ שִׁשְׁבֵּל, אֲלֵא יִמְחֹק כְּשֶׁנֶּצֶעַץ פֶּסַח וַיִּשְׁבֵּל. וּמֵאִי הַשִּׁי"ד עַל הַשִּׁי"ד בְּהוּ. כִּינן חָתַל אֲשֶׁלִי חֻבֶּת הַבְּדִיקָה צָרִיךְ גִּיכ בִּשְׁבֹּל. וְחִי הַסִּפִּים עִם הַשִּׁי"ד: (2) א"צ לְבָדֶק. וְכַתֵּב בִּפְנֵי וּמֵאִי, דָּאִם יֵשׁ שֵׁם חֲמִץ יִדְעֵה חֵיב לְבַעֲרוֹ לְעוֹלָם קֹדֶם שִׁנְאָה. וְעַיִן ח"י:

משנה ברורה, והוא מוסג' אברהם. ודע, דעקר הדין של בטול אשתו במקום שלם צנה אותה על זה, כמקצתים הנחזרים בזה, ומכל מקום במקום הדמיון על שלמך על זה, דאשתו בגופו לענין זה ומסתמא כמו שפירא לה רש"י דמן, כן משמע מהר"א וז"ל קתבו כבגדי"ש ומור וקציעה ודרך החיים, ומ"ל דבריהם לכאורה תוכל לעשות גס"ס שלי"מ, וכן כתב בשער השו"ב בשם המ"ע וכן כתב בדרך החיים, מכל מקום להחזירה טוב יותר שתבטל בעצמה כמו שכתבתי במשנה ברורה, ובקרט שיש מחמירין בזה, וז"ל עשרת דברים ומקור חיים:

(ה) לא לברך. בידן שמ"ר (י) להשהותו, ורף באכילה אינו אסור אלא משום קנסא שהשיהה החמץ בפסח¹⁴, ואינו בודק אלא להבדיל בין חמץ זה לחמץ המרה, לכן לא יברך, אבל על הבדילה שבתוך הפסח צריך לברך¹⁵ (י"א) אף-על-פי שבשלו קדם הפסח; וכל-ישן אם נתחמץ לו חמץ גמור בפסח בדודאי מברך בשעת השו"ב¹⁶, שהרי זה לא היה קל בכלל הבטול, אבל דבר שאינו חמץ גמור, כגון שנמצא חטה בתבטל וכו' צ"א בו, אינו

[illegible]

זה שוב אין צריך בעצמו לבדוק, דשלוהו של אדם ממותו. וכבר נתבאר לעיל סימן חלב במשנה ברורה דלכתחלה טוב יותר למנות אנשים לבדיקה, ואם אין לו יוכל למנות גם אשה לזה:

(ב) תוך שלשים יום. ואפילו אין דעתו לחזור קלל עד אשר הפסח ולא יראה החמץ שפירחתו משום דמאז והלאה (ג) חל

[illegible]

(1) בָּנִים קָטָנִים בְּבֵיתוֹ וְצָרִיר הָיָה לְהַנִּיחַ לָהֶם חֶמֶץ לֶאֱכֹל וְאֵין לוֹ מִי לְמַנּוֹת עַל הַבְּדִיקָה, וְיֵצֵאֻם מִבֵּיתוֹ לְבֵית אֲחֵר וְשֵׁם יֵנִיחַ עֲבוּרָם, וְיִסְגֹּר אֶת בֵּיתוֹ הַבְּדוּק שֶׁלֹּא יִכְנס שָׁם שׁוֹם אָדָם מִשְׁמַע וְחֶסֶד הַמֶּלֶךְ בְּדַעַת הַגִּי' הַלְעֹלֵם אֵין צָרִיר לְבָרֵךְ. אָכֵן מִצְוַת הַרִּשְׁוִי"א וְהָ לְשׁוֹנוֹ שֵׁם: וְדַעַת הַרִּשְׁוִי"א וְלִי כָּל שְׂוִקוּי לְכַז מְבָרֵךְ עַל הַעֲבֹר, וְנִרְאִין הַדְּבָרִים תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְנִקְא:

עוד חמץ, דאי לאו הכי מה מועיל בדיקתו. ואם מניח בביתו אשתו ובניו ובגני-ביתו הגדולים שיש בהן דעת ויכולין לבדק⁴, אין צורך לבדק כלום קדם יציאתו, אלא יצוה לאחד מהם שידבק ויבשל התמך פשיגיץ הזמן, וכנ"ל בסעיף קטן א. וצ"ע בסיומן תלה, ששכן הדבר שייבשל גם הוא בעצמו במקום שהיה פשיגיץ זמן הבטול: (ד) **יָבֵדֵךְ אֶז וכו'**. דכשבודק בליל י"ד תמנו לבדק יצל בעזר חמץ, (ו) לפי שהם מוצאין בדיקתו אמוצא פשיגיץ קרי למוצא דלמא, ומצא דלמא בדיקתהו הוא התחלת בעצרו, מה שאין כן בליל יבצר מן העולם וישתמש בו כשאר הימים, אלא שהוא מפנהו מבית זה: (ז) **אין צורך לבדק**. דלא חל עליו פקעת

[illegible]

הַלְכוּת פֶּסַח סִימָן תִּלְהָ תִּלּוּ

ביאורים ומוספים

סִימָן תִּלּוּ

דִּין הַמִּפְרָשׁ בֵּינָם וְהִיּוֹצֵא בְּשִׁירָא

[משנ"ב ס"ק א]

רוצֶה לומר, שֶׁלֹא צָנָה לְאַחֵד קֶדֶם נְסִיעָתוֹ שֶׁיִּבְדֹּק בְּשִׁירָא זְמַנּוֹ⁽¹⁾. ולענין הנדון האם עדיף לבדוק בעצמו אף על פי שהוא קודם זמנו, משום שמצוה בו יותר מבשלוחו, או שעדיף למנות שליח שיבדוק עבורו בזמנו, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קיח) שממה שאין מברכים על בדיקה שלא בזמנה [ראה מה שכתבנו בביה"ל ד"ה ולא], יש להוכיח שבאופן זה אינה נחשבת בדיקה כצורת תקנת חז"ל, ולא רק שאינה נחשבת שנעשית בהידור, ואם כן עדיף לקיימה כתקנתה בזמנה על ידי שליח, ובתנאי שהשליח לא יולול בבדיקה.

[משנ"ב ס"ק ג]

בְּלִילָה שְׁלֹפְנֵי יְצִיאָתָא⁽²⁾ וכו', כְּמוֹ בְּלִיל י"ד⁽³⁾ וכו', וּבְנִיבִיתוֹ הַגְּדוֹלִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דְּעֵת וִיכוּלִין לְבִדּוֹק⁽⁴⁾.

(2) ואם חושש שמא יטורד וישכח לבדוק בליל יציאתו, כתב הכף החיים (ס"ק ו) שיבדוק בלילה שלפניו.

(3) וכן לגבי דין כיבוד הבית קודם הבדיקה המבואר ברמ"א לעיל (סי' תלג ס"א), כתב הכף החיים (ס"ק ו) שדין זה נוהג גם בבדוק קודם הזמן.

וכן לענין איסור עשיית מלאכה קודם הבדיקה המבואר בשו"ע לעיל (סי' תלא ס"ב), כתב הפמ"ג (א"א ס"ק א) שאיסור זה נוהג גם בבדוק קודם הזמן.

ואף שלגבי בדיקת החמץ שבִּלְלִיל ארבעה עשר, כתב המג"א (סי' תמה ס"ק ג) ששורפים את החמץ למחרת ביום, כמוכא במשנ"ב שם (ס"ק ז), מ"מ לענין הבדוק קודם ארבעה עשר, כתב הפמ"ג שם (א"א ס"ק ג) שלכתחילה יכול לשורפו בלילה. ובטעם הדבר כתב הפמ"ג, שהרי מה שכתב המג"א שישורף את החמץ למחרת ביום, הוא משום שעל יד כן יזכור גם לבטל את החמץ ביום, וטעם זה אינו שייך לגבי הבדוק קודם זמנו, שהרי מבטל הוא את החמץ בלילה ולא ביום.

וגם לפי מה שכתב הרמ"א שם (ס"א) לגבי הבדוק בליל ארבעה עשר, שטוב שישורף את החמץ ביום כדין 'נותר' שהיה נשרף ביום, כתב הכף החיים שם (ס"ק טז) שטעם זה מועיל רק לגבי שריפת החמץ ביום ארבעה עשר שהוא זמן האיסור, וכמו לגבי 'נותר', מה שאין כן הבדוק קודם ארבעה עשר שעדיין אינו זמן האיסור, אי אפשר לדמותו ל'נותר', ויכול לשרוף את החמץ גם בלילה. [עוד מדיני בדיקה קודם הזמן, ראה מה שכתבנו בביה"ל לחלן (ד"ה ולא יברך)].

(4) אמנם, בשו"ע לקמן (סי' תלו ס"ד) כתב, שגם קטן שיש בו דעת לבדוק נאמן על הבדיקה, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק יט) דהיינו מומן שהגיע לחינוך.

[ביה"ל ד"ה זקוק לבדוק]

בְּבִיצָה וְיִתְרָה⁽⁵⁾.

(5) כוונתו, שבפחות משיעור זה, מבואר בשו"ע לקמן (סי' תמד ס"ז) לגבי ההולך מביתו בערב הפסח [לדבר הרשות] וזוכר שיש לו חמץ בביתו, שלא הצריכוהו לחזור ולבער את החמץ.

[משנ"ב ס"ק ה]

משום קִנְסָא שֶׁהִשְׁקָה הַתַּמָּץ בְּפֶסַח⁽¹⁴⁾ וכו', אָכַל עַל הַבְּדִיקָה שֶׁבִּתּוֹךְ הַפֶּסַח צָרִיךְ לְבָרְךָ⁽¹⁵⁾.

(14) ומה שקנסוהו גם כשביטל את החמץ, אף על פי שבאופן זה אינו עובר ב'בל יראה', כתב לקמן (סי' תמח ס"ק כה) שחששו חז"ל שאם באופן שביטל את החמץ הוא יהיה מותר לאחר הפסח, יש לחוש שכל אדם יניח חמצו בפסח ויאמר שהפקירו קודם הפסח, כדי שיהיה חמצו מותר לאחר הפסח.

(15) ממה שמבכר על הבדיקה בימי הפסח, אף על פי שאינו מניח פתיית חמץ קודם לכן, הוכיח הגר"א (סוף סי' תלב) שהנחת הפתיית אינה מעכבת [והובא הנדון במשנ"ב שם (ס"ק ג)].

ובזמנינו, שבשטר מכירת החמץ לנכרי נכלל כל חמצו של אדם, כתב הדברי הגאונים (כאן דין קצח) בשם הסמא דחיי (כת"י), שאין לברך על הבדיקה בימי הפסח, שהרי החמץ שייך לנכרי.

[משנ"ב ס"ק ח]

אם נִתְחַמֵּץ לוֹ חֲמֵץ גָּמוּר בְּפֶסַח דְּבִדּוּאֵי מְכָרָךְ בְּשַׁעַת הַבְּעוּרָה⁽¹⁶⁾ וכו', אָפְשֵׁר דְּבָרְכָהּ רִאשׁוֹנָה שֶׁבָּרַךְ אֶזְרָא עַל כָּל מָה שֶׁיִּמָּצֵא אַף בִּתּוֹךְ הַפֶּסַח⁽¹⁷⁾.

(16) ואף על פי שלענין מי ששכח לברך בשעת הבדיקה בליל ארבעה עשר, כתב לעיל (סי' תלב ס"ק ד) שנחלקו אחרונים האם יברך למחרת בשעת הביעור, שיש שסברו שלא נתקנה הברכה כי אם בשעת הבדיקה, ציין השו"ת הלכות (ס"ג) לדברי השו"ע הרב (סי' תלב ק"א ס"ק א) שטעם הדבר שאין לברך בשעת הביעור ביום ארבעה עשר, הוא משום שמנהיגיו לשרוף בשעה החמישית [כמוכא במשנ"ב לקמן (סי' תמה ס"ק ו)], שבה עדיין אינו חייב בביעור עד השעה השישית, מה שאין כן כשמבער בשעת החיוב, שבוה אכן צריך לברך [וראה בדברי השו"ע הרב שם ובסי' תמו ס"ב, שדן שלפי הדעות הסוברות שבערב הפסח אין עוברים ב'בל יראה', אין מברכים על בדיקה בערב הפסח גם כשנעשית לאחר השעה השישית].

(17) אולם באופן שנתחמץ לו חמץ בפסח, כתב השו"ת הלכות (שם) בשם הפמ"ג (סי' תמו א"א ס"ק א) והמגן האלף (כאן ס"ק ב) שיברך, וטעם הדבר התבאר במגן האלף שם, שהרי בשעת הברכה שקודם הפסח אין דעתו על זה.

[שעה"צ ס"ק יא]

דֹּלָא בָּטָ"ז שֶׁמִּסְתַּפֵּק בָּהֶן⁽¹⁸⁾.

(18) שם (ס"ק ב) כתב, שהדבר תלוי בטעם הדבר שאין מברכים על בדיקה שלאחר הפסח, שיתכן לפרש שהוא משום שאין מברכים אלא על בדיקה הנצרכת מחשש איסור 'בל יראה', שלפי זה אינו מברך גם בבדיקה שבתוך הפסח באופן שכבר ביטל את החמץ ואינו עובר עליו באיסור 'בל יראה'. אך לפי הטעם שאינו מברך על בדיקה שנעשית בשעה שחמץ כבר מותר באכילה, ואינה אלא כדי להפריד בין חמץ שנאסר לחמץ המותר [וכמו שהוזכר במשנ"ב (ס"ק ד)], אם כן על בדיקה שבתוך הפסח מברך, שהריהי נעשית כדי שלא יבוא לאכול את החמץ [וראה בדבריו שהסתפק בכונת דברי המ"מ פ"ג מהל' חמץ ומצה ה"ו].

הַלְכוּת פֶּסַח סִימָן תלו

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק ה]

וְיֵשׁ מְקָלִין בְּדִקְרָה⁶.

ואפילו בתוך ל' יום לחג, אינו מברך. וכן הורה הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ה דבר הלכה אות כט) לגבי הבדק קודם ליל ארבעה עשר, שאכן המנהג שאינו מברך.

ומטעם זה הוסיף בשעה"צ (שם), שאף שמחמת עצם דין הבדיקה מותר לכתחילה לבדוק קודם ארבעה עשר [היינו גם מי שאינו יוצא בשיירא וכדו'], יש להימנע מכך משום שמפסיד את הברכה, וכמו שמצינו במשנה (תרומות פ"א מ"ז) לענין הפרשת תרומה, שערסם לא יתרום משום שמפסיד את הברכה.

וכעין זה הורה החזו"א (דינים והנהגות פ"ז אות יח) לבחור ישיבה הדר בפנימיית הישיבה, שלכתחילה יבוא מבית הוריו לישיבה בליל ארבעה עשר כדי לבדוק את חדרו בברכה, ורק אם קשה לו לבוא לשם בליל ארבעה עשר, יבדקו בחדר הלילות הקודמים בלא ברכה. [נראה עוד בדעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ה סי"ז)].

עוד בענין חובת בדיקת חדר פנימיית הישיבה, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תלו ס"ק ב).

ולענין מה שכתב המשנ"ב לעיל (סי' תלב ס"ק ב) שיש אומרים שקודם הבדיקה טוב שיטול ידיו, משום נקיות, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה שם) שהיינו דוקא בבדיקה בזמנה כתקנתה, מה שאין כן בבדיקה שלא בזמנה שאינה כתקנתה [שהרי אין מברכים עליה], אין צריך ליטול ידיו.

וכן לענין המנהג להניח פתיתי חמץ לפני הבדיקה המובא ברמ"א לעיל (סי' תלב ס"ב), מ"מ הבודק קודם ליל ארבעה עשר, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' לה) שאינו בכלל מנהג זה. וטעם הדבר, שהרי בטעם המנהג כתב הרמ"א שם, שהוא כדי שלא תהיה ברכת הבדיקה לבטלה אם לא ימצא חמץ בבדיקתו, ואם כן הבדק קודם ליל ארבעה עשר שכתב הרמ"א (כאן) שאינו מברך, אינו בכלל המנהג [והוסיף, שאף עדיף שלא להניחם, וראה שם טעם הדבר].

מאידך, הגרי"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ג סי' עג) כתב שאמנם הטעם שכתב הרמ"א (הני"ל) אינו שייך כשבדק קודם ארבעה עשר, מ"מ הרי הובא בשם האר"י ז"ל שהנחת עשרה הפתיתים היא על פי סוד גדול [נראה במשנ"ב שם (ס"ק יג) שהזכירו], ולפי זה יתכן שאין חילוק בין ליל ארבעה עשר לקודם לכן. והוסיף, שגם הטעם להנחת הפתיתים שכתב החק יעקב שם (ס"ק יד), שעל ידי שימצא את פתיתי החמץ יתן אל ליבו לבדוק היטב שמא ימצא עוד חמץ, שייך גם קודם ליל ארבעה עשר.

6 אולם, לענין דינו של חמץ זה לאחר הפסח, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ד סי' צה) שהוא אסור בהנאה, כדון חמץ שעבר עליו הפסח, וכעין מה שכתב המשנ"ב להלן (ס"ק יז) לענין אוצר חטים. וכתב, שלכן ימכרו לנכרי קודם הפסח, וכל נדון המשנ"ב כאן הוא רק לגבי חיוב ביעור.

[משנב ס"ק ט]

וּלְמַעַשְׁהָ יֵשׁ לְדוֹן לְפִי קְרוֹב וְרַחוּק הַמְּקוֹם⁷.

7 ובזמנינו שמצויים כלי תחבורה מהירים, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ז תשובה יח) שאין נחשב כמקום רחוק אלא כגון היוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ, אבל היוצא מעיר לעיר, נחשב כמקום קרוב, ואינו חייב לבדוק קודם שיוצא לדרכו.

[משנב ס"ק יב]

וְאִפְלוּ אֵין דַּעְתּוֹ לְפָנוּתוֹ עַד אַחֵר הַפֶּסַח, שְׁלֹא יִרְאֶה הַחֲמֵץ בַּפֶּסַח, אִפְלוּ הֵבִי חָל עָלָיו חוֹבַת הַבְּדִיקָה מִקֵּדָם⁸.

8 ואף על פי שאין מחיצה גדולה מזו במה שעושה ביתו אוצר ומכניס לשם תבואה, ומבואר ברמ"א לקמן (סי' תמ ס"ב) שמתעילה מחיצה בפני חמץ של נכרי שנמצא ברשותו ולא קיבל עליו אחריות, כתב החזו"א (אורח סי' קכד הערות לפסחים ב, א) ששונה חמץ שהיה שלו, שעדיין דעתו עליו, ויש יותר חשש שיבוא לאוכלו, ולכן מחיצה אינה מתעילה לגבי אף על פי שביטלו או הפקירו.

[משנב ס"ק טז]

וְכָל-שֶׁשֶׁן כְּשֵׁשׁ סֶפֶק אִם נִתְחַמְצוּ⁹.

9 שבאופן זה יש ספק ספיקא, שמא לא נתחמצו, וגם אם נתחמצו שמא נתעפשו, כמבואר לקמן (סי' תסז ס"ק כא), ולכך אין צריך לפנותו.

[ביה"ל ד"ה ולא יברן]

הָרִי דָּעַת הָרָא"ה כְּהֶפְרִי חֲדָשׁ, וְדַעַת הָרִישָׁב"א לְהַקְרִיעַ כְּהַפ"ח, וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ לְמַעֲשֶׂה¹⁰.

10 אמנם, בשעה"צ לעיל (סי' תלג ס"ק ה) כתב בשם החק יוסף, שהלכה כדעת הרמ"א (כאן) שהבודק קודם ליל ארבעה עשר,

הלכות פסח סימן תלו

באר הגולה ח

ב מימרא דרבא שם
וכפרש הר"ן בשם
אחרים, וכן נחב
הטור בשם הרמב"ם
והרי"ף ויורה ד' 1
זה שם בגמרא

צריך לבדק (ובשמיני פסח (ו) יבטלנו) (טור). וְאֵם (ו) דַּעַתוֹ לְחֹזֵר קֹדֶם הַפֶּסַח, (ח) צָרִיךְ לְבַדֵּק
וְאַחֲרָיֶהּ יֵצֵא, (ט) דְּחִישִׁינָן שְׂמָא יִתְחַזֵּר עֲרֵב־פֶּסַח בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת (י) וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנָאִי לְבַעַר. גִּנְבֹן
הַעוֹשֶׂה בֵּיתוֹ (ד) (יא) אוֹצֵר, תוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם (יב) זָקוּק לְבַדֵּק (יג) וְאַחֲרָיֶהּ כּוֹנֵס אוֹצֵרוֹ לְתוֹכוֹ; קֹדֶם
שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם דַּעַתוֹ לְפָנֹתוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח, (יג) צָרִיךְ לְבַדֵּק וְאַחֲרָיֶהּ עוֹשֶׂה אוֹצֵר, (יד) וְאֵם אֵין
דַּעַתוֹ לְפָנֹתוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח (ו) (טו) אֵינוֹ צָרִיךְ לְבַדֵּק: הֵגֵה וְאוֹצֵר חֲטִים (טז) * שְׁנֵי (יז) חֲטִים מִחֲמֻצִּים
בְּקִרְקָעִית הַבוֹר, * אִם נִעְשֶׂה הָאוֹצֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם קֹדֶם הַפֶּסַח אֵינוֹ זָקוּק לְבַעַר, אֶלֶּא מִבְּטוּל בְּלִבּוֹ וְיִזְוֶה, מִיָּהוּ, לְאַחַר
פֶּסַח כְּשֶׁמִּפְנֵה הָאוֹצֵר (יז) * אִסּוּר לְהִנּוֹת מֵאוֹתָן חֲטִים. (יח) וְאֵם אֵין שֶׁם חֲמֵץ יִדּוּעַ אֶלֶּא סֶפֶק, מִתַּר לְמַכֵּר (יט) הָאוֹצֵר

באר היטב

(ד) אוֹצֵר. קְלוּמַר שֶׁנִּשְׁתַּמְשֵׁשׁ שֶׁם חֲמֵץ וְאִחִיכ רוּחָה לְהִנִּיחַ שֶׁם עֲצִים אוֹ דָבָר
אַחֵר: (ה) וְאִחִיכ כּוֹנֵס. וְאֵם לֹא בִּדְק קֹדֶם, צָרִיךְ לְפָנֹת הָאוֹצֵר וּלְבַדֵּק. וְאֶפְשָׁר

משנה ברורה

חֲכָמִים. וְאֵם לֹשׁ שֶׁם חֲמֵץ יִדּוּעַ, (ס) וְשׁ אוֹמְרִים דְּחִיב לְבַעַר קֹדֶם
שְׁנֵי, (ט) וְשׁ מְקָלִין בְּדַבָּר: (ו) יִבְטְלֵנוּ. מִקּוּם שֶׁהוּא. דָּאף
דְּאֵין רוּחָה הַחֲמֵץ עוֹבֵר מִשּׁוּם יִבְטְלֵנוּ, דְּבֵא לֹא בִּשְׁלֵה מַעֲקָרָא
[הג"ר א: (ז) דַּעַתוֹ לְחֹזֵר קֹדֶם הַפֶּסַח. וְכִלְשָׁן אִם דַּעַתוֹ לְחֹזֵר
בְּתוֹךְ הַפֶּסַח: (ח) צָרִיךְ לְבַדֵּק. וְאֶפְשָׁר יֵצֵא מִתַּחַל הַשְּׂנֵה צָרִיךְ
לְבַדֵּק [אחרונים], וְאֶפְשָׁר בְּטַל כְּבֵר (י) מִכָּל מְקוֹם צָרִיךְ לְבַדֵּק,
שְׂמָא יִתְחַזֵּר וְיִמְצָא וְיִאֲכָלֵנוּ: (ט) דְּחִישִׁינָן שְׂמָא וְכוּ'. וְנִזְנָא
בְּמִפְרֵשׁ לֵבִם אוֹ יֵצֵא בְּשִׁנְרָא לְרִיחָה, (י) אֶפְשָׁר דַּעַתוֹ לְחֹזֵר
זְמַן רַב קֹדֶם פֶּסַח חִישִׁינָן שְׂמָא יִשְׁתַּהֲא, אֶבֶל יֵצֵא לְרִיחָה קְרוּבָה,
אֶפְשָׁר בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לֹא חִישִׁינָן. (י) וּמִכָּל מְקוֹם הַכֹּל לְפִי
הַעֲנָן, דְּלַעֲפָמִים אֶפְשָׁר בְּרִיחָה קְרוּבָה, אִם מִגְבִּיל זְמַן בִּיאָתוֹ
בְּצִמְצוּם קְרוּב לִזְמַן הַבְּדִיקָה חִישִׁינָן שְׂמָא יִשְׁתַּהֲא, וְצָרִיךְ לְבַדֵּק
מִקֵּדָם, וְיֵשׁ (יג) מְקָלִין בָּזֶה, וְלַמַּעֲשֶׂה יֵשׁ לְדוֹן (יד) לְפִי קְרוּב
וְרוּחָה הַמְּקוּם: (י) וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנָאִי לְבַעַר. רוּחָה לּוֹמַר, וְכוּ'—

טוב לא יוכל לבעור מפני שאין מבצרים החמץ ביום טוב, ונמצא מקום החמץ בביתו: (יא) אוֹצֵר. וְאֶפְשָׁר אֵין שֶׁם חֲמֵץ יִדּוּעַ
(טו) אֶלֶּא שֶׁהוּא מְקוֹם שֶׁנִּשְׁתַּמְשֵׁשׁ שֶׁם חֲמֵץ, וְעַתָּה רוּחָה לְהִנִּיחַ שֶׁם תְּבֹרָה לְאִינָה זְמַן אוֹ עֲצִים וְכִי הָיָה גִּנְבֹן: (יב) זָקוּק לְבַדֵּק.
וְאֶפְשָׁר אֵין דַּעַתוֹ לְפָנֹתוֹ עַד אַחֵר הַפֶּסַח, שְׂמָא יִרְאֶה הַחֲמֵץ בַּפֶּסַח, אֶפְשָׁר הִכִּי חָל עָלָיו חוֹבַת הַבְּדִיקָה מִקֵּדָם: (יג) צָרִיךְ לְבַדֵּק. שֶׁחֲשָׂשׁוֹ חֲכָמִים (יז) שְׂמָא יִתְחַל לְפָנֹתוֹ קֹדֶם לִיל י"ד וְלֹא
יִגְמַר לְפָנֹתוֹ, אֶלֶּא יִשְׂאֵר מִמֶּנּוּ (יח) פְּחוֹת מִגְבֵּה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים מִכֶּסֶה עַל הַחֲמֵץ, דְּשׁוּב לֹא הָיָה מִבְּעַר, וְאַחֲרָיֶהּ כְּשִׁנְיָע לִיל י"ד
יִשְׁכַּח עַל הַחֲמֵץ שְׂמֻחַת הָאוֹצֵר בֵּין שְׂמֻכָּסָה מִן הָעֵץ: (יד) וְאֵם אֵין וְכוּ' קֹדֶם הַפֶּסַח. אֶלֶּא לְאַחַר הַפֶּסַח: (טו) אֵינוֹ צָרִיךְ לְבַדֵּק.
דְּקֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם אֵין חָל עָלָיו חוֹבַת הַבְּדִיקָה, וְאַחֲרָיֶהּ כְּשִׁנְיָע הָאוֹצֵר הָיָה מִבְּעַר, כִּמוֹ חֲמֵץ שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מַפְלָת, וְסָגִי בְּבִטּוּל
כְּשִׁנְיָע פֶּסַח, וְכִנְיָל. וְכַתֵּב בְּמִגְן־אַבְרָהָם: וְכִלְשָׁן זֶה בְּחֲמֵץ שֶׁאֵינוֹ יִדּוּעַ, אֶבֶל בְּחֲמֵץ יִדּוּעַ (יז) צָרִיךְ לְבַעַר מִתַּחַל, וְיֵשׁ מְקָלִין אֶפְשָׁר בְּחֲמֵץ
יִדּוּעַ, וְכִנְיָל בְּסִיעֵי־קֶטֶן ה: (טז) שְׁנֵי חֲטִים מִחֲמֻצִּים. הֵינּוּ, שְׁהָיוּ (כ) שֶׁם חֲטִים מִחֲמֻצִּים וְאַחֲרָיֶהּ הֵינִי הָאוֹצֵר צְלִיָּה, וְאֶפְשָׁר הִכִּי
אֵין צָרִיךְ לְבַעַר בֵּין נִשְׁעִשֶׂה הָאוֹצֵר קֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְכִי שִׁבְטָלְנוּ קֹדֶם הַפֶּסַח, (כ) אֶבֶל אִם הֵינִי חֲטִים וְאַחֲרָיֶהּ נִתְחַמְצוּ חֲטִים
מִלְּחֻת הַבוֹר, אֶפְשָׁר הֵינִי נִתְחַל תוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם צָרִיךְ לְפָנֹתוֹ, דְּכִשְׂעָה שְׁהֵינִי חֲטִים צָרִיךְ לֹא הֵינִי שֶׁם חֲמֵץ, וְעִקְשׁוֹ הָיָה בְּחֲמֵץ שֶׁנִּפְלָה
עָלָיו מַפְלָת [וְכִלְשָׁן כְּשִׁנְיָע סֶפֶק אִם נִתְחַמְצוּ: (יז) אִסּוּר לְהִנּוֹת וְכוּ'. דָּאף דְּחֲמֵץ שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מַפְלָת, וְסָגִי בְּבִטּוּל
לְהִנּוֹת מִתֵּן לְאַחַר הַפֶּסַח, הֵכָא גִרֵּד טַפִּי, דְּהֵתָם אֵין בְּדַעַתוֹ לְפָנֹת הַגֵּל וְלִחְשֵׁט אַחֵר הַפֶּסַח, אֶבֶל כָּאֵן הֵלֵל דַּעַתוֹ לְפָנֹת בּוֹרוֹ אַחֵר הַפֶּסַח,
(ג) וְהָיָה הוּא מִבְּטוּל וּמִכָּן לְחֹזֵר לְפָנֹתוֹ בּוֹ. וּפִשְׁטוֹ דְּכִנְיָל לְמַכֵּר לְכָל הָאוֹצֵר קֹדֶם הַפֶּסַח לְעַכְשָׁי וְיִזְנֶה מִתַּר אַחֲרָיֶהּ לְהִנּוֹת מִמֶּנּוּ:
(יח) וְאֵם אֵין שֶׁם חֲמֵץ יִדּוּעַ. רוּחָה לּוֹמַר, בַּעַת שְׁהֵינִי מִלְּמַעַל הָאוֹצֵר אֵינוֹ יִדּוּעַ אִם הֵינִי אֶז בְּקִרְקָעִיתוֹ חֲטִים מִחֲמֻצִּים בְּנִדְאִי:
(יט) הָאוֹצֵר. אַחֵר הַפֶּסַח, וְלִכָּא לְמַחֵשׁ לְמִידִי, (כ) דָּאף אִם מִצָּא עִקְשׁוֹ מִחֲמֻצִּים, שְׂמָא לְאַחַר הַפֶּסַח נִעְשֶׂה, וְעוֹד, דְּשְׂמָא אֵין זֶה

שער הצינן

(ח) ב"ח וְעַל־תִּשְׁבֵּת וּמִגְן־אַבְרָהָם וְחִי־יִצְחָק: (ט) ר"ן וְלִבְשׁ וְחִקְיָעֵב וְנִלְאֵה רַבֵּה וְפִי תִשׁ וּמִקּוּר־חִים וּמִאֲמִר־מִרְכָּבִי, וְכִן מִצָּאֵי בְּחִדּוּשׁ רִיטְבָא לְהַקְלִ:
(י) אף דַּעַת הַכ"ח וְלִבְשׁ לְהַקְלִ בְּשִׁבְכָר בְּטַל וְנִלְאֵה רַבֵּה מִצָּדָד כְּמוֹתָם, מִכָּל מְקוֹם לֹא רִצִּיתוֹ לְסַחֵם כֵּן מִשּׁוּם דַּעַת הַעַל־תִּשְׁבֵּת וְהִפְרִי תִשׁ וְהַפְּאֲמִר־מִרְכָּבִי
וּמִקּוּר־חִים לְהַחֲמִיר בָּזֶה, וְכִן מִשְׁמַע מִמֶּגֶן־אַבְרָהָם בְּסִיעֵי־קֶטֶן יב וְהַגְרָא בְּסִיעֵי־קֶטֶן ב שְׁהוֹלֵךְ לִישְׁתּוֹ: (י) מִגְן־אַבְרָהָם, וְהַסְפִּימוֹ עֲמֹ חִקְיָעֵב וְחִי־יִצְחָק
וְנִלְאֵה רַבֵּה וְהַגְרָא, דְּלֹא כְּטִי: וּמִכָּל מְקוֹם סִיס מִמֶּגֶן־אַבְרָהָם בָּזֶה דְּהַכֵּל לְפִי הַעֲנָן: (י) מִגְן־אַבְרָהָם, וְהַעֲמִיקוֹ הַחֵלֶה רַבֵּה וְחִי־יִצְחָק, אֶבֶן בְּחִקְיָעֵב לֹא הַעֲמִיק
אֶלֶּא רֹאשׁ דְּבִרְיוֹ, וּמִשְׁמַע לְכַאוּדָה דְּאֵין מוֹדֵה לוֹ בָּזֶה וּסְבִינָא לֵה כְּהַמְקָלִין: (י) הַש"י וְכוּ' יִשְׁעֵי וְהַגְרָא: (יד) כֵּן מוֹכֵחַ בְּמִקּוּר־חִים: (טו) מִגְן־אַבְרָהָם: (טז) מִגְן
אַבְרָהָם בְּשֶׁם מִתְרִיל וְהַחֲמִירוֹתָם, אֶבֶן בְּבִית־מִאֲדִי וּמִאֲמִר־מִרְכָּבִי מִפְּקָקִים בָּזֶה, דְּמַרְשִׁי מִשְׁמַע דְּרַק לְכַתְּחֵלָה לֹא זָנוּ בַּעֲוֹר אֶבֶל בְּרִיצָבֵד הָיָה הוּא
מִפְּלָת וְסָגִי בְּבִטּוּל, וְלַמַּעֲשֶׂה כִּתֵּב גַּם הַפְּאֲמִר־מִרְכָּבִי דְּאֵין לּוֹחַ מִדְּבָרִי הַפְּהִרְיָל, שֶׁכֵּן מוֹכֵחַ גַּם־כֵּן מִמֶּגֶן־מִאֲדִי לְקַמֵּה בְּשֶׁם תִּשְׁבֵּת הַרְשָׁבִיא, גַּם יֵשׁ לוֹמַר דְּרִשִׁי
לִישְׁתּוֹ כְּמִבְּעַר מִן הַתּוֹרָה, וְהֵלֵל יֵשׁ דִּסְבָּרָה לֵה דְּמַפְלָת, מִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ מִבְּעַר: (י) בִּית־יִסֵּף: (י) דָּא הוּא ג' טַפְחִים הוּא בְּכָלִל מַפְלָת עַל הַחֲמֵץ דְּהָיָה מִבְּעַר:
(יז) דָּאף דְּבַחְמֵץ שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מַפְלָת מְקָלִין אף דְּהוּא יִדּוּעַ, שְׁאֵין הֵכָא דְּמִינִי הָאוֹצֵר עָלָיו בְּנִדְאִים וְהָיָה מִמֶּגֶן־מִלְּחָמָה [מ"א: (כ) מִגְן־אַבְרָהָם, וְכַתֵּב, דְּאֶפְשָׁר
לְמַאי דְּנִסְבֵּר לָן בְּדִידּוּעַ אִסּוּר אֶפְשָׁר קֹדֶם שְׁלֹשִׁים, הֵכָא נִשְׁעִשֶׂה כְּבֵר הָאוֹצֵר אֵין לְהַחֲמִיר: (כ) גַּם זֶה שֶׁם. וּמִכָּל מְקוֹם לְאַחַר פֶּסַח מִסְּבִיבָא דְּאִסּוּר לְהִנּוֹת מִתֵּן אִם הֵן
וְדִאי חֲמֵץ, בֵּין שְׁדַעַתוֹ לְפָנֹתוֹ אַחֵר הַפֶּסַח: (כ) מִגְן־אַבְרָהָם בְּשֶׁם הַרְשָׁבִיא. וְהֵגֵה מִגְן־אַבְרָהָם כְּבֵה דָּאף לְמִאֵן דְּבִרְיוֹ, וְאֵינוֹ הַשְׁמַטֵּב תַּחַת דָּאף לְמִאֵן דְּאִמְרִי,
מִשּׁוּם דְּלִהְיֶה קִימָא לָן דְּרִי, כִּמוֹ שֶׁכָּתֵב הַחֵלֶה רַבֵּה, וְהַסְפִּימוֹ לְצִיל בְּכַאוּר הַלְכָה בְּסִימֵן חֲלָה: (כ) לְשׁוֹן הַרְשָׁבִיא: (ד) צִטְרֵת וְקִינִי בְּשֶׁם הַרְשָׁבִיא: